

HISTORYA BOLESŁAWA III króla polskiego

Anonim

Historya Bolesława III króla polskiego

napisana około roku 1115

**Armoryka
Sandomierz 2016**

[Kup książkę](#)

Seria: BIBLIOTEKA TRADYCJI SŁOWIAŃSKIEJ Nr 40

Redaktor serii: Andrzej Sarwa

Projekt okładki: Juliusz Susak

Na okładce: Jan Bogumił Jacobi (1743-1829) Bolesław III Krzywousty (1828), licencja *public domain*, źródło: https://pl.wikipedia.org/wiki/Plik:Jacobi_1828_Boleslaw_III_Krzywousty.jpg

Copyright © 2016 by Wydawnictwo „Armoryka”

Wydawnictwo ARMORYKA

ul. Krucza 16

27-600 Sandomierz

<http://www.armoryka.pl/>

ISBN 978-83-8064-165-5

[Kup książkę](#)

**HISTORYA
BOLESŁAWA III.
KRÓLA POLSKIEGO**

PRZEZ

POLAKA BEZIMIENNEGO

RYTMEM ŁACIŃSKIM

NAPISANA OKOŁO ROKU 1115

WYTŁOMACZONA

**W WARSZAWIE,
W Drukarni XX. Piarow.**

1821.

*Quod si majores nostri tales et tam facundos
adepti fuissent advocatos háud dubie res suas il-
lustres, multo illustriores Clarioresque reddidis-
sent Sarnicki ann: l. III. c. 8.*

Wolno drukować.

W Warszawie dnia 12 Marca 1821 r.

**KRUSZEWSKI, Vice-Referendarz,
Cenzor Województwa Mazowieckiego.**

WPROWADZENIE.

„Jeszcze nie posunęliśmy szperań naszych, mówi Ossoliński, o literaturze Polskiej tak daleko, żeby nam kiedy przypadek Przed-Gallowych i Przed-Kadłubkowych Pisarzów niezjawił. „

Takowym zjawiskiem zdać się być niebiesza Historia Polski, którą iako wprowadzenie do Historii Bolesława III. daemy.

Napisana bez wątpienia przez cudzoziemca mieszkającego za granicą, za życia podług podobieństwa Mieszka II. lub w małości i oddaleniu Kazimierza I. Królów Polskich.

Dzieło to wcielone w kroniki Polskie z rękopisma Szamotulskiego w Gdańsku wydrukowane, Wincentemu Kadłubkowi przyznawano. Niewchodząc w tym miejscu czy Kadłubek, czy kto inny napisał

IV

tę kronikę, odkrycie tylko nasze oświadczamy, że pierwsze sześć kart tego ułamku nie sądziłem tegoż samego pisarza, ale wypisem czyli kopią zdawniejszey Historyi przez cudzoziemca napisaney. Nie-wyliczamy upatrzonych tego dowodów, postrzeże ie sam czytelnik w osnowie, wszelako ażeby któraen baczności iego nieuszędł, przypominamy w przypisach. Ostatni zaś rozdział, ieżeliśmy go sami źle niezrozumieli, i dokładnie wytłomaczyli, przeświadczyć może, że iest zamierzonego dzieła zakończeniem.

Domysły te iakożkolwiek spodoba się Czytelnikowi osądzić, raczy uważać tę część ułamku rzeczzonego wytłomaczoną, iako wprowadzenie tylko do następuiącey Historyi Bolesława III.

HISTORIA POLSKI

NAPISANA W WIEKU XI.

PRZEZ

ODZOZIEMCA W ŁACIŃSKIM JĘZYKU.

Oddział Pierwszy.

Przedsiębiorę opisać krótko początek i rod Polskiego plemienia, od początku świata, iako w wielu historycznych pismach znalazłem. (1)

Nayprzód trzeba wiedzieć że Polacy pochodzą od Jafeta, syna Noego, któremu błogosławiąc oyciec wyrzekł wieszczym duchem: „niech Bóg rozplemia Jafeta!„

Jafet zrodził wielu synów, z pomiędzy tych jeden nazywał się Jawan, którego Polacy nazywają Iwan. Jawan

(1) Wymienia niżej pisma te historyczne. *In chronicis Romanorum* w Rozdziale 11. *In descriptione suorum* (to jest Polskich) *annalium* w Rozd: 3.

zrodził Philara: (2) Philar Alana:
 Alan Anchisesa: Anchises Eneasa:
 Eneas Ascaniusa: Ascanius Pamfila:
 Pamfil Reasyłwa: Reasyłw Alana II.

Alan II. którego pierwszy wszedł
 do Europy (3) zrodził Negnona: Ne-
 gno zaś miał czterech synów: Wan-
 dalus był najstarszym od którego
 Wandalowie dziś Polakami zwani po-
 chodzą. Ten nazwał rzekę od swego
 imienia Wandala, która się teraz Wi-
 śłą zowie; górę nawet z której rzeka
 ta wypływa Wandala od iego imie-
 nia nazywają. Żył (podług rachun-
 ku podobnego do wiary) wczasie S.
 Józefa syna Jakóba Patryarchy któ-

2) Wodzowie przybierali sobie Trojańskie imio-
 na, podobnym sposobem iako później, za
 świadectwem Jomandesa. Rzymianie Macedoń-
 skie, Grecy Rzymskie, Sarmatowie Niemiec-
 kie, Gotowie Hunnów i inne częstokroć
 przejmowali. *Sarnicki Annał. Polon.*

(3) Grecy pisarze opierając się na powadze sta-
 rożytności, iako to: Herodota, Wirgiliusza,
 Polybiusza, Justyna i innych twierdzą, że
 po zburzeniu Troi, Henetowie pod dowództ-
 wem Antenora przeszli do Europy, i brze-
 gi morza Adryatyckiego posiadli, dla czego
 niektórzy morze to Henetychim nazywają.
 Potym liczne tegoż narodu ludy z rozma-
 tych powodów następowały za niemi do Eu-

ren to Józef był w trzynastym pokoleniu od Noego.

II. Wandalus w równym stopniu-
 iak Józef, lecz innym pokoleniem po-
 chodzący od Noego, miał wielu synów,
 których potomstwo czwartą część pra-
 wie Europy posiadało, podzieliwszy
 na ziemie i królestwa: mianowicie
 Ruś całą aż do wschodu, Polskę nay-
 większą pomiędzy temi ziemiami (4),
 teraz Pomeranią, Kassubią, Suecyą
 (5), Barbią (teraz Saxonią zwaną)
 (6) Czechy, Morawę, Styrią, Karyn-
 tyą, i Sklawonią (dziś Dalmacyą zwa-
 ną) Karwacyą, Pannonią, Bułgaryą,
 i innych wiele, które dla skrócenia

ropy pod różnemi wodzami, pomiędzy któ-
 remi nasi Latopisowie liczą Alana II. *Sar-
 nicki tamże.*

- (4) Brakuje tu nazwiska starożytnego Pomeranii,
 które znajdować się mogło podobnie iako
 Barbia i Sclavonia.
- (5) Suecia czyli Suevia. Pliniusz tak nazywa od
 rzeki Suewy do Odry wpadającej teraz Sprea
 mianowanej. *Sarnicki.*
- (6) Dodajmy do tego zdanie Ptolomeusza w ma-
 lowaniach, gdzie góry, morza- Ludy, Wan-
 dalskiemi nazwane tak prawie mieści, iako
 Pliniusz siedliska ich, ku północy naznacza
Sarnicki.

przemijłczam (7). Narody te z czasem wzrosły w królestwa potężne, które wygłodziwszy wiele innych narodów ziemie ich opanowały, iako piszą kroniki Rzymskie.

III. Pominąwszy inne ziemie i narody z pokolenia Wandala Negnonowego pochodzące, zaczynam mówić o naszym królestwie Polskim.

Ziemia właściwie Polską zwana, leży na wschód (8) obfituje we wszy-

-
- (7) Porównyując starożytnych Pisarzów znajduie się, że w owych wiekach posiadali Wenetowie (Wandalowie) cztery głównejsze miejsca: nad Prutem i Meotydem, nad Wisłą, aż do iey uścia i morza Wenedyckiego; nad Elbą, i nad Dunaiem w Pannonii, którzy bez wątpienia z jednego rodu pochodząc Sarmatami byli; tylko że tamtych dawnym imieniem z małą zmianą Wenetami i Winidami, tych zaś Niemcy iako bliższych siebie Wandalami nazywali (vandeln albo w Niemieckim języku wędrować znaczy). Grecy nazywali ich sporami, to iest rozproszonemi. Dla tego więc Prokopiusz, że od Meotydu wyszli, Jornandes że koło Sarmackich gór mieszkali; Dion że Wandal-skie góry u Hermondurów posiadali, a Ptolomeusz iż po morze Wenedyckie rozszerzyli się potomności podali. *Sarnicki.*

- (8) *Leży na wschód* względem autora, któren iako się zdaie był cudzoziemcem i za granicą zachodnią Polski pisząc mieszkał.

stko, obszerna, składając się z wielu prowincyi rozległych, pomiędzy którymi najsławniejszą jest pierwszą i panującą: płodna w liczny lud obdarzony od natury wysokim wzrostem, mocnymi siłami i piękną postawą.

Znayduię w Latopismach tego narodu (9) że od czasu rzezonego Wandala założyciela (10) Polaków aż do A-wera męża Estery (11), któren nad CXXVII prowincyami panował, Polska nie dbała mieć własnych Xiaząt lub Królów, i dla tego nie ma żadney wzmianki o dawniejszych czynach ich lub woynach.

(9) Wyraz w *latopismach tego narodu* oznacza także cudzoziemca piszącego o obcym narodzie. Rodak inaczejby się tłumaczył.

(10) *A dicto Vandalo Patre Polonorum.* wyraz *Pater* iako też *Genitor*, *Progenitor* których autor niżej używa oznaczają uszanowanie.

Inde toro Pater Eneas ... En. Li. 11. ver. 2.
Prospiciens genitor ... ibd. L. 1 ver. 159.

(11) Uczeń niezgadza się, czyli Artaxerxesą czyli Daryusza syna Histaspas królów Perskich xięgi żydowskie Asswerem nazywają.

Oddział Drugi. (12)

I. Za czasu rze-
czonego Aswera któ-
ren i w Judzkiej zie-
mi, aż do Etyopii
nad CXXVII. Pro-
wincjami panował
CCC. tysięcy Gal-
łów, iako powie-
da Trogus, nie mogą-
cie się w oyczyźnie po-
mieścić, porzuci-
wszy własne ziemie,
ruszyli szukać no-
wych siedlisk (któ-
rych część Włoską

List II. Mateusza Bisku-
pa Krakowskiego (13).

*Wiedzieć nam. również
podaie, że w tym cza-
sie Gallowi prawie ca-
łego świata królestwa
mocą posiadli, któ-
rych wiele tysięcy od
tutejszego oręża po-
legło. Naostatek po
wielu wojennych, za-
wodach do towarzy-
skiego przyszło przy-
mierza, tak że cokol-
wiekby im albo szczę-
ściem albo przemocą
względem obcych na-
rodów przybyło to w
równy podział iść mia-*

(12) W kronice Kadłubkowej, Mateusz odtąd za-
czyna Historią Polską, którą z niniejszego
autora przepisywał, zmieniawszy tylko wy-
słowienie początku w pierwszych dwóch li-
stach, które podług tłumaczenia Kanonika
Czaykowskiego obok kładziemy.

(13) Nieprzyzwoicie List II. liczbowany, w rzeczy
samey jest pierwszym, albowiem poprzedza-
jący jest tylko wstępem wydawcy następu-
jących listów. Druga połowa nawet wstępu
tego od słów: *Hi etiam* zdaie się być przy-
piskiem z dzieiów któregoś narodu Słowiań-
skiego w szczególności, któren przed pier-
wiastkami całego narodu, i przed początkiem
dzieiów jego miejsca mieć niepowinien.

niemię posiedli i Rzym spalili) i wszystkim prawie królestwom świata opanowaniem zagrozili.

Posłyszawszy o tym Polacy (14) zebrali liczne wojsko, i dowodzącą Krakusa, znakomitego męża, w sztuce wojowania biegłego obrali; wiele tysięcy Gallów w rozmaitych bitwach ubiwszy, resztę niedobitków do wspólnego przymierza skłonili, ugodziwszy się na połowę dzielić, co by szczęściem i walecznością na innych narodach zdo-

ło. Gallom więc cała dostała się Grecya i naszym zaś aż do Partów, Węgrów i Karyntów, wzrosło nabyć, gdzie po wielu z Rzymianami bitwach i wojennych odmiannach, miasta poymują. Rządzców stanowią, Graka najpierwszym naczelnikiem obierają. (reszta tego listu niezgadza się z powieścią naszego autora)

List III. Jana Arcybiskupa Gnieźnieńskiego.

Wszystko to z starożytną zgadza się Historyą. Galowie bowiem, mówi Trogius, gdy ich oyczysta obić nie mogła ziemia, trzy kroć sto tysięcy, do szukania nowych siedlisk, z pomiędzy siebie wysłali, z których część

- (14) Jako Niemcy chlubią się, i słusznie z tego wszystkiego co Szwabi, Frankowie a nawet Saxonowie w szczególności zdziałali, tym samym prawem i słusznie Polacy mogą sobie przywłaszczać i chlubić się z wszystkiego, co o dziełach narodów języka Słowiańskiego gdziekolwiek napisane być może. Sarnicki.

być mogli. Gallom
satym cała Grecya,
Polakom zaś Partya
(15) Węgry i Kar-
wacya dostały się:
gdzie po licznych z
rozmaita szczęścia
przemianą, z Rzy-
mianami woynach, o
panowali miasta, sta-
rostów swoich po-
stanowili, i wspo-
mnionego Krakusa
wodzem obrali.

II. Po niejakim
czasie powróciwszy
Krakus z Karynty,
zgromadził wszyst-
kie pokolenia szla-
chty, i iako był bar-
dzo wymownym, tak
do nich mówił w o-
bec: „Jako ciało bez

iedna we *Włoszech* o-
siadła, i Rzym pojęty
spaliła, druga przez
klęski Barbarzyńców
przedzierając się, w
Pannonii osiadła; a
pokonawszy Pannonów
z ograniczając naró-
dami walczyła (koń-
czy się list krótką u-
wagą)

List IV. Mateusza.

*Od tej więc pory
częstka panowania nie-
którym smakować po-
częła. Dla czego Gra-
kus powróciwszy z Ka-
rynty, a będąc zasz-
czyczony darem szczę-
śliwey wymowy, wszy-
stkich na radę wzywa,
wszystkich oczy ku so-*

-
- (15) *Partowie* ten wyraz nieoznacza owych Azy-
atyckich Partów, ale lud nad rzeką Prutem
mieszkający, którego Kadłubek swoją ose-
bliwszą łaciną nazywa *Partami* to jest Pru-
cianami, a po drugiej stronie tejże rzeki,
nazywa mieszkańców *Transpartianami*, to
jest Zaprucianami. Czaykowski.

duży, iako kaganiec bez ognia, iako świat bez słońca, tak Państwo bez Rządcy utrzymywać się nie może. Znając się być nie dla własnego użytku, ale dla szczęścia świata całego przeznaczonym, przyrzeka jeżeli go Królem obiorą, być nie Królem, ale raczej współ-Rządcą. „

III. Krakus więc od wszystkich na Króla wywyższony, ustanowił sądy i prawa ogłosił. (Ztąd zrodził się początek prawa naszego cywilnego (16) czyli raczej począł się zaród iego).

bie obraża, serca i umysły na swoją stronę zniewala, twierdząc śmiesznie być rzeczą, żeby trzoda miała być bez Pasterza a ciało bez głowy. Oświadczając, że nie królem być chce, ale towarzyszem, jeżeli go swoim naczelnikiem obiorą, nie dla siebie, ale wraz z niemi do całego świata opanowania zrodzonym być się osądzi.

Od wszystkich więc swoim Naczelnikiem przywitany prawodawstwo i rząd stanowi, ogłasza prawa. (następnie zwyczajna Mateuszowi amplifikacja)

Polska więc przez Graka do wysokości doprowadzona pomyślności. (następnie krótki przydatek Mateusza)

(16) *Sic igitur nostri Civilis Juris nata est Conscriptio* autor iako cudzoziemiec mówiący zawsze o Polakach iako o narodzie obcym, niemógłby mówić: *nostri Juris Civilis* musi być później dopisany.

Przez Krakusa Polska náypomysł-
nieyszym powodzeniem kwitnęła.

Krakus pierwszy Król Polski kwi-
tnął na CCCC lat przed narodzeniem
Chrystusa, a na C lat przed Alexan-
drem.

IV. Za panowania iego znaydował
się w pieczarach pewney skały potwor
náyokrutnieyszy (17) od niektórych
żarłokiem (18) zwany, którego obżar-
stwu pewną liczbę bydła dostarcza-
no cotydzien podług rozkładu, któ-
rych gdyby okoliczni mieszkańcy, ia-
koby na ofiarę niedostawiali, tyleż lu-
dzi śmiercią karano. (*Dalszy ciąg
Listu IV. Mateusza*)

To powiedziawszy o czasie i czy-
nach Krakusa I. Króla Polskiego, przy-
stapmy do Krakusa II. syna i nastę-
pcy iego.

V. Krakus I. iako syn przychyl-
nieyszy oyczyźnie, niżeli oyciec sy-
nom własnym, nie zcierpiał takowe-
go żarłoczego uciemieżenia, wezwa-

(17) *Monstrum atrocitatis immanissimae* raczey
o tyranie niż o srogim zwierzu, rozumieć
można.

(18) *Quod quidam olophagum dici putant: Ho-
los-phagus, wszystko-żerca.*

wszy obudwóch synów, których równo kochał, naradzał się z niemi tajemnie o nayważniejszych sprawach królestwa i powiedział: „nie przystoi mężtwu gnusność, sędziwości płochość, młodości lenistwo: gnuśnik albowiem nie jest mężem, lekkomyślnik sędziwym, leniuch młodzianem, i owszem trzeba unikać okoliczności, gdzie odwaga nie ma wprawy. Podły tylko unika nastroczaiącej się sławy. Sława zaś z obrony i ocalenia życia obywateli nabyta, przewyższa wiekopomne tryumfy, nie należy oszczędzać zdrowia własnego, gdy idzie o powszechne bezpieczeństwo. Wam przeto, wam czysta krwi moja! których własnymi przykładami wychowałem, wam przystoi uzbroić się na zgładzenie tej potwory, wam walczyć z nim przystoi, zostawiwszy mnie (19) iako połowicę życia waszego, i na których następstwo królowania przypada. „

Odpowiedzieli: „Oycze! zdawało-

(19) *Vos ejus congressum proponi decet non exponi* czytam *nos exponi* albowiem w tym miejscu jest antithesis *proponi* i *exponi* iakoby chciał powiedzieć odienmie *excludi*.

by nam się, że nas iak pasierbów niewidzisz gdybył nas od tak znakomitey posługi uchylał: rozkaż tylko, a powinnością naszą posłuszeństwo.,;

Biorą się więc na sposoby: skóry bydłce napelniwszy smołą i siarką (za przykładem Daniela, któren smoka Babilończyków zgładził) na mieyscu zwyczajnym zamiast bydła postawili, które gdy żarłok chciwie pożera, wybuchającym płomieniem uduszony został.

Wkrótce potym Krakus młodszy z braci, Starszego współnika zwycięstwa i następstwa do panowania, iakoby przeciwnika swęgo poymał i zabił, a zmyśliwszy, że od potwory owej zabity, ze łzami krokodyłowemi pogrzeb ięgo obchodził. Jako zwycięzca wdzięcznie od oycy przyięty. Częstokroć albowiem radość ze zwycięstwa przewycięża żal.

Tym niecnotliwym sposobem nastąpił Krakus II. na państwo oyczyste, lecz zbrodnią bratobóystwa, dłużey był sławnym niż panowaniem, wkrótce albowiem wynurzywszy się zdrada pod sąd poddany wiecznym wygnaniem ukarany został (*dalszy*

ciąg aż do końca Listu IV. Mateusza).

VI. *Nec enim lex justior ulla*

Quam necis artificem arte perire sua

Niespodziewałem się tak wyrodnej latorośli ze pnia tak pięknego! lecz często jagoda wyciśniona zamienia się w tłoczyny, oliwa w fusy, a złoto na zuzel się spali. Cóż dziwnego, że pycha ponura smutne miewa skutki, która im szczęśliwsza, tym nędzniejsza: im świetniejszym powodzeniem wybuia, tym bliższą jest srogich podstępów: im chutliwiej panowania nad drugimi żąda, tym uniżeney wpada w podległość drugim! właściwe to jest pysze uymować sobie wszystkich, każdemu uniżać się do podnóżka, póki którymkolwiek sposobem nie osiągnie czego za pragnie. Ma ona czterech synów: łakomstwo bogactw, pragnienie honorów, podchwytkę próżney chwały, i pożądlivość cielesną.

Pomiędzy temi narodami (20) niecnotliwemi goruie pycha, która wzgar-

(20) *Inter has nationes* sposób mówienia cudzoziemca piszącego o obcym narodzie, lecz przyimek dodany *scelestas* oznacza nieprzy-

dziwszy niskimi hatami, stroi podcienia wyniosłych gmachów pamiątkami waleczności swojej; lecz iakowey tam przy podłożonym zażewiu i pod wiszącym mieczem używać mogą rokoszy, dowiódł to oczywiście Dionizyusz poufalcowi swojemu (*List V. Jana Arcy-Biskupa Gnieźnieńskiego*).

VII. Wiekopomne dobrodzieystwa Krakusa I. nie mogły w pamięci ludzkiej tak wygasnąć, ażeby imie znakomite tak wielkiego przodka trwać nie miało, (*ostatnie słowa listu V.*) i owszem przy tey Olophaga skale założono wkrótce wielkie miasto, od imienia Krakusa Krakowem nazwane, dla uwiecznienia pamięci iego, i póty obrzędów pogrzebowych nieskończono póki miasto zupełnie dokonanym nie zostało.

Niektórzy powiedają (21), że od krakania z latniących się kruków do ścierwa owej potwory, Krakowem nazwano. *List VI. Mateusza*)

chylnego. Cały zaś peryod jest uszczypliwym przytykiem niektórym Panom Polskiem obrażonego dworaka niegdyś.

(21) Dodatek ten zdaie się być późniejszy.

VIII. Starszyzny Panów i Ludu przywiązanie do zmarłego Króla, tyle sprawiło, że na miejsce jego, córkę jego, iedynaczkę zwaną Wanda obrali.

Wanda więc córka Kraka I. a siostra drugiego, obrana w okolicy Krakowa Królową Polską, która tak była urodziwą i okrasą wszystkich wdzięków tak celowała, że natura, rozrzućtniejszą raczey niż choyną być się zdawała w obdarzeniu ią przymiotami: bo i naymędrsi w radzie przestawali na iey zdaniu, i nayzawziętsi nieprzyiaciele mięknieli na iey weyrzecie:

Pewen król panuiący u Niemców, (22) nasrożywszy się przeciwko takowemu wolnego narodu wyborowi, usiłuiący przywłaszczyć sobie panowanie, iakoby było niezaięte, nadzwyczajną iakowąś siłą pierwey, niżeli orężem, pokonanym został; albowiem woysko iego zobaczywszy z przeciwney strony Królowa, prze-

(22) *Tyrannus Allemanorum* Tyranus u starożytnych toż samo znaczy, co-Rex *Servius*.

rażone iakoby blaskiem słonecznym, czyli iakoby widokiem bóstwa, rozbroione, ustąpiło z placu, mieniać się być na bezbożność raczey, niż do boiu wyprowadzonemi. „Nielekamy się mówili człowieka, ale szanuiemy nadprzyrodzony maiestat w ludzkim cie-le.,, Król, (niewiadomo) czyli miłością, czyli uszanowaniem, czyli oboygiem razem przeięty rzekł: „Wanda nad morzami, Wanda nad ziemią, Wanda nad powierzem, niechay panuie! niech Bogom nieśmiertelnym za zwycięstwo swoje czyni ofiary! Ja oddaę się piekłu na poświęconą mu ofiarę, przez was wszystkich Panowie: bodaieście wy i potomkowie wasi pod niewieścim panowaniem wiecznie gnuśnieli!., to wyrzekłszy wyrwał miecz z pochew, rzucił się na niego i skonał.

Wanda od Wandala wodza Wandaków, to iest Polaków czyli Lechitów, o którym wyżej mówiliśmy wzięła nazwisko⁽²³⁾ (może rzeka Wisła nazywa się także Wandą, od Wanda, gdzie był środek iego królestwa, iako też wszystkich iego panowaniu⁽²⁵⁾ Dodatek ten zdaie się być późniejszy.

podległych Wandalitami (24) nazywano) obrawszy sobie stan dziewiczy, wzgardziła małżeństwem i bezpocie umarła.

Państwo to długo potym bez królów chramało. (*List VI. Mateusza*)

IX. Dziwić to nikogo niepowinno, że białogłowa nad Polakami panowała! wszak Semiramis królowa Assyryjczyków nieśmiejąc powierzyć rządów małoletniemu synowi, iako samowładczyna, przyłączyła Etyopiią do królestwa męża swojego, i do Indów wojnę wniosła, gdzie prócz niey i Alexandra, nikt niewstąpił nigdy. Wiele innych białych głów walecznością nietylko płeć swoją, ale i męską przewyższyły. Co do mnie, nie tyle mnie męzka rostopność dziewicy Wandy zadziwia, iak stateczna wdzięczność szlachetnych Panów Polskich:

-
- (24) Niebezprzyczyny Starożytni Latopiśowie Polscy i cały naród mieli zwyczaj chlubić się nazwiskiem Wandalów, co nawet w nabożeństwie i w kościołach z odwiecznego podania zachowanymi zostało. Przytacza Miechowita starożytną modlitwę, którą Xięża w kościołach w święto S. Woyciecha śpiewali: *Benedic Dominum Regem cunctorum, Conversa Gens Vandalorum*. Sarnicki.

pomimo tego, że zdaie się być z dobremi obyczajami niezgodne, ażeby kobiety Panami władały, wdzięczność ich uznała przyzwoitością nadgrodzić zasługi oycy potomstwu, i dobrodziejstwa jego uwiecznić.

Wieczność ta (25) w pomroce wieku ninieyszego dokonywa iuż u dzisieyszych Polaków. Religia nie rodzi wiary, a chociaż pocznie zroni przed porodem; umiera płód, niżeli żyć zacznie. Jaszczurczy pomiot do świętych piersi religii przysadzony ssie pokarm. Chytrnością więcej niż wiernością podchodzą zdraycy, nie tylko przyaciół ale i panów. Związek albowiem własnego tylko upatrujący pożytku, nie jest przyjaźnią. (*List VII. Jana Arcybiskupa zgodny z tym § prócz przytoczonego drugiego przykładu o Anaxallasie królu Sycylijskim i Micału wiernym słudze jego*).

(25) Drugi złośliwy przytyk autora, wystawiający stan Polski po śmierci Mieszka II. w czasie oddalenia Kaźmierza I. albowiem wiarę dopiero zaszczeploną porzuciwszy, wracali do pogaństwa, kapłanów zabijali, króla oddalili i t. d.

Oddział Trzeci.

I. Sprawowanie tey rzeczypospolitey (26) nikczemnym częstokroć dostawało się osobom i tak mało znanym, że ani naród ani panowie nie mają czego zazdrościć im, lubo podchlebnemi pamiątkami lubią i dzisiay nawet chęłpić się.

Sławny Alexander pokusiwszy się żądać od Polaków daniny chołdowniczey, gdy przysłał posłów, zapytano ich się: „czyli Posłami czyli Poborcami danin Królewskich iesteście?“, odpowiedzieli: iesteśmy i Posłowie i Poborcy, „na to Polacy rzekli: „trzeba więc pierwey oddać wam przynależytą cześć iako Posłom wspaniale przyjąć i drogiemi obdarzyć upominkami: a potym iako poborcom daninę wypłacić *debetur enim Caesari, quod Caesaris* (27), ażebyśmy nie dopuścili się występku obrażonego maiestatu.„

[26) W czasie bez królewia, albowiem dokończył poprzedzający oddział słowami „Polska długo potym bez królów chromała.

[27) Anachronizm.